

ЦУДОЎНАЯ СЯМЁРКА

Героіка-патрыятычную тэматыку абмеркавалі ўдзельнікі музейнага форуму

У Нацыянальным форум «Музеі Беларусі» сабраў у адным месцы больш за сотню музеяў. Госці распавядалі пра новыя праекты, формы работы, рытэты, якія захоўваюць. Уражвалі касцюмамі, ідэямі. Нават за кароткі час паспявалі скараць сэрцы наведвальнікаў і даказваць, што сучасныя музеі перасталі быць выключна вітрынамі з экспанатамі. Яны ператварыліся ў даследчыцкія і адукацыйна-культурныя цэнтры.

У РАЙСКИМ САДЗЕ

З 1980-х гадоў галоўная захавальніца фондаў Веткаўскага музея стараабраднасці і беларускіх традыцый Святлана Лявонцьева вывучае традыцыю кнігапісання старавераў, якіх у XVII стагоддзі прытуліла беларуская зямля:

— У гэта немагчыма не ўлюбіцца. Вы быццам трапляеце ў райскі сад. Лепш за ўсё ўпрыгожваліся пеўчыя кнігі. Гэта невыпадкова. Арнамент — як своеасаблівы камертон, які павінен вашу душу настройваць на жаданне спяваць. Людзі адкрывалі кнігу і па старажытных нотах-круках павінны былі без усякага музыкальнага суправаджэння пачаць спяваць. У захапленні выканаўцы хацелі спяваць не горш, чым мастак аформіў такую кнігу.

На музейным форуме Святлана прадстаўляла праект «Карані і галіны. Мастацтва рукапіснай кнігі Веткі ў кантэксце еўрапейскай культуры», на рэалізацыю якога, дарэчы, быў атрыманы грант Прэзідэнта. Музейшчыкі вывучалі рукапісныя кнігі XVIII стагоддзя, створаныя ў Ветка-Старадубінскім рэгіёне. На жаль, многія з рукапісаў сёння знаходзяцца па-за межамі краіны. Даследчыкам давялося шмат працаваць у расійскіх музеях і архівах. У выніку яны даказалі, што ў Ветцы ўзнікла і развівалася адметнае мастацтва. Яны нават увялі ў навуковы абарот такія паняцці, як веткаўская школа пісьма ікон і веткаўскі стыль упрыгожвання рукапіснай кнігі. Калі глядзіш на старонкі старажытных кніг — уражвае багацце колераў і адценняў, складаныя арнаменты і шыкоўна аздобленыя буквіцы. Сваімі адкрыццямі музей шчодро дзеліцца: свет убачылі шыкоўныя мастацкія альбомы, друкуюцца паштоўкі і маляванкі для самых юных наведвальнікаў. Так, дзеці могуць паспрабаваць расфарбаваць узоры, скапіраваныя са стараабрадных рукапісных кніг, ці самастойна зрабіць малюнкi ў тэхніцы XVIII—XIX стагоддзяў. На аснове матэрыялаў, якія захоўвае музей у Ветцы, навучэнцы Гомельскага мастацкага каледжа робяць праекты. Аказалася, што стылізаваныя арнаменты з рукапісных кніг можна выкарыстоўваць для роспісу сучаснага посуду, дрэва. А яшчэ — пераносіць на тканіны і адзенне.

ЖАНОЧЫЯ САКРЭТЫ

Дырэктар Шклоўскага раённага гісторыка-краязнаўчага музея Ларыса Сілівестрава,

старшы навуковы супрацоўнік Ірына Гапеева і наглядчык Святлана Зарубіцкая на форуме вучылі наведвальнікаў, як насіць намітку (гэта вялікі кавалак тканіны 3—5 метраў, з якога складаўся галаўны убор). Цікавімся ў іх, ці праўда, што існуе больш за сто варыянтаў завязвання. «А можа, і больш, — пацвердзілі музейшчыцы. — Як арнамент распавядае пра месца, адкуль чалавек, пра яго род, так і намітка ў кожнай мясцовасці завязвалася па-свойму. Калі дзяўчына маладая, пры завязванні кавалак наміткі, які звісае, павінен быць доўгі, дзякуючы чаму дзяўчаты выглядалі стройнымі. Па намітцы можна было даведацца пра ўзрост жанчыны, яе сацыяльнае становішча, статус. У багатых сем'ях наміткі нават расшывалі золатам. Намітка суправаджала жанчыну ад нараджэння да апошняга дня. У яе прымалі нованароджанага, адзявалі на вяселлі, святы. Калі жанчына памірала, намітка сыходзіла з ёй».

На жаль, вельмі многае страчана. У фондзе Шклоўскага музея захавалася толькі адна арыгінальная старая намітка, і яе прэзентавалі на форуме, а таксама жанчыны прывезлі стагадовыя лапці. У музеі ладзяцца майстар-класы па завязванні лапцей, кераміцы, вырабе лялек з ільну. Сёння ў музеі працуе маладая спецыялістка, якая ўмее працаваць з глінай, і таму музейшчыкі прывезлі цікавыя вырабы і ладзілі майстар-класы. А яшчэ ў іх экспазіцыі быў старадаўні абраз апосталаў Пятра і Паўла XIX стагоддзя.

У КРАІНЕ САКУНОЎ

Старадарожскі гісторыка-этнографічны музей прэзентаваў праект «Гісторыя дарог і дарожнай службы». Так, праз інтэр'ер паштовай станцыі таксама можна вывучаць гісторыю горада. Цікавыя тэматычныя фотазоны, пераапанутыя ў тэлеграфістак і пошта-майстра супрацоўнікі, адпаведныя заданні

дазваляць наведвальнікам перанесціся ў XIX стагоддзе. Дарэчы, у гэтым музеі ёсць яшчэ адна цікавая экспазіцыя, прысвечаная быту беларусаў-сакуноў пачатку XX стагоддзя. Тут распавядаецца пра жыхароў, якіх этнограф Ісак Сербаву назваў «сакунамі». Яго ўразіла, як месціцы ў словах, дзе ў іншых рэгіёнах чуюцца мяккае «ся», гаварылі цвёрдае «са»: «наеўса», «напіўса». Па апісаннях Сербавы створана і хата беларуса-сакуна. На тэрыторыі Старадарожчыны яшчэ засталіся носьбіты гэтай гаворкі, і часам на музейных занятках такую адметную мову выкарыстоўваюць і супрацоўнікі ўстановы.

ВОДАРЫ ЛЕСУ

Мастоўшчына — маляўнічы куточак Прыніманскага краю з унікальнай прыродай і багатымі традыцыямі. Тут знаходзіцца Лепічанская пушча, і мясцовыя бабкі-знахаркі добра навучыліся карыстацца яе дарамі. Сакрэты лекавых зёлак вывучаюць супрацоўнікі музея «Лес і чалавек». Яны нарыхтоўваюць зёлкі, вывучаюць, частуюць наведвальнікаў духмянымі напоямі. Сёлета нават правялі фэст гарбаты і гаючых траў, які хацелі б зрабіць пастаянным. Музей працуе на экалагічнае выхаванне. Распрацаваны анімацыйныя праграмы і адукацыйныя заняткі,

дзеці спасцігаюць «экалагічныя» сакрэты, вучацца жыць у гармоніі з прыродай. Так, як гэта рабілі нашы продкі. Тут ёсць і свая мурашыная ферма, і вермікампост з дажджавымі чарвякамі, дзякуючы якому дзеці бачаць, як адбываецца ўтварэнне біягумусу. Апошні на музейных занятках выкарыстоўваецца для высадкі пакаёвых раслін.

ПРЫВІТАННЕ

3 ПАРТЫЗАНСКОЙ РЭСПУБЛІКІ

Супрацоўнікі Цэнтра гісторыі і культуры Акацябрскага раёна Гомельскай вобласці на форум прыехалі ў прыгожых народных касцюмах —

дзеці прэзентавалі фестываль «Берагіня», які ў раёне ладзіцца з 1999 года. «У нас можна навучыцца, як зберагаць фальклор і традыцыі, як правільна захаваць прадметы і які праз іх нешта распавесці», — расказвае дырэктар цэнтра Ларыса Саловіч. Так, калі ў сям'і нейкая традыцыя была перарваная, усе гэтыя прабелы ўмеюць запоўніць музейшчыкі. Да іх можна прыходзіць на святы, даведвацца пра сакрэты продкаў. Але не трэба забывацца, што гэты край у гады вайны называлі партызанскай Рудабельскай рэспублікай. У музеі ёсць экспазіцыі, прысвечаныя гэтаму перыяду гісторыі. У Год гістарычнай памяці тэма раскрываецца і праз выставу «Генацыд. Без тэрміну даўнасці», на якой прадстаўлены прадметы забітых у вайну людзей, знойдзеныя зусім нядаўна падчас раскопак.

ПРАПУСКАЕМ ПРАЗ СЭРЦА

Музейшчыкі, якія прэзентавалі мемарыяльны комплекс «Хаваншчына», што створаны на месцы базіравання Брэсцкага

абласнога партызанскага злучэння, сустракалі гасцей спевамі пад гукі акардэона, частавалі палявой кухняй і ўражвалі расповедамі пра побыт партызанаў.

— Калі ўсё прапускаеш праз сваё сэрца, абавязкова зможаш данесці інфармацыю

і да наведвальніка. Музейны супрацоўнік сёння павінен і спяваць, і танцаваць, і на акардэоне іграць. Так мы прыносім эмоцыі, — упэўнена Раіса Горбач — дырэктар Івацэвіцкага гісторыка-краязнаўчага музея.

— Яшчэ ў 1944 годзе партызаны вырашылі штогод збірацца на месцы былога партызанскага лагера. А ў 1971-м па іх просьбе там быў адкрыты мемарыяльны комплекс, пры гэтым выканана ўмова, якую паставілі ветэраны: ніякіх сучасных матэрыялаў, мармуру і бетону. Сёння каля адноўленых зямлянак праходзяць інтэрактыўныя праграмы, у якіх задзейнічаны як музейшчыкі, так і ўдзельнікі рэканструктарскага клуба, што створаны пры ўстаноўе. Музейшчыкі сабралі ўспаміны сведкаў, і праз асабістыя гісторыі спрабуюць дадукацца да кожнага наведвальніка. Каго пакіне абыякавым гісторыя пра сужэнцаў, у якіх у лесе ў сямейным партызанскім лагеры нарадзілася двое дзетак? Юныя наведвальнікі з цікавасцю слухаюць і пра жыццё равеснікаў у гады вайны. Напрыклад, што ў лясной школе дзеці стараліся добра вучыцца, каб самастойна напісаць слова «Перамога» ці прачытаць: «Вораг будзе разбіты. Перамога будзе за намі». Расповеды, як партызаны святкавалі Новы год і ладзілі для дзяцей ёлку, паказваюць: так умацнялася ўпэўненасць, што наступіць мірнае жыццё і трэба зрабіць усё магчымае для Перамогі. У партызанскім лагеры гучала музыка. Лясныя ваяры слухалі «Вальс пад небам Парыжа» ці спявалі «Партызанскую Кацюшу», словы якой самі прыдумалі і паклалі на вядомы матыў... І такіх гісторыяў з побыту, з чалавечых адносін у Раісы Іванаўны багата. Яна згадвае, як яе ўразіла, што ў 2006-м Хаваншчыну наведвала толькі 216 чалавек за год, а ў 2019-м тут пабывала амаль 10 тысяч. За адзінаццаць месяцаў 2022 года Хаваншчына прыняла ўжо больш за 13 тысяч наведвальнікаў.

ЛЮБІЦЬ РОДНУЮ ЗЯМЛЮ

— Сёння музейшчыкі і шавец, і кравец, і каваль, і стругаль, — заўважае Вія Гапеева. — Я дырэктар музея, і мая любімая роля — Бабы Ягі. У гэтым вобразе на фальклорных фестывалях я спяваю і іграю. Музей, па сваёй сутнасці, павінен стаць цэнтрам культуры. Як тэатр пачынаецца з вешалкі, так горад павінен пачынацца з музея. А яшчэ музейшчыкі вучыць мясцовых людзей любіць сваю зямлю. Мы пачынаем працаваць з малымі з дзіцячага садка. У нас ёсць наведвальнікі, якія з малечай ходзяць кожны месяц, я бачу, як растуць іх дзеці.

Вія Энаўна прадстаўляе Круглянскі гісторыка-краязнаўчы музей. Адзін з яго праектаў — «Музей у кожны двор». Падчас летніх канікул, калі на вуліцы многа дзяцей, музейшчыкі ходзяць па дваровых тэрыторыях горада Круглае з незвычайным чамаданаў. Расказваюць гісторыю раёна, пра традыцыі бабуль і дзядуляў, а яшчэ даюць патрымаць у руках прывезеныя з сабой музейныя экспанаты, сярод якіх — музычныя інструменты, зробленыя мясцовым майстрам. Пазней, калі музейшчыкі наведваюць вучняў у школах ці калі класы самі прыходзяць да іх на экскурсіі, дзеці з радасцю пазнаюць «музейную цётку».

Калі музейны работнік ідзе па вуліцы, а з ім вітаюцца мінакі — дзеці і дарослыя, — ці не гэта адзін з найлепшых паказальнікаў эфектыўнай працы ўстановы, яе пазнавальнасці?

**Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.
Фота Яўгена ПЯСЕЦКАГА.**